

Az örvényesi aranykehely, írta Brányi Balázs

Első könyv

I. Fejezet - Kámzsák a sötétben

- No lám, ez is Feltette az Orbán süvegét! - mutatott Bernát a lejtős sikátorból előtámolgató zömök legényre.

A fiú orra csupa borvirág, léptei bizonytalanok, szemében békés szomorúság. Fejét meg sem emelve morgott valamit a foga között, de ezt rajta kívül senki sem értette.

Tiszta, hideg éjszaka ült Buda városára ezeröttszázhuszonhat augusztus harmincadikán. Az előző napi égháború után a csatornák csurig teltek esővízzel, az utcákon a mélyedésekben tócsák és piszkos pocsolyák feketéllettek - a budaiak legnagyobb bosszúságára. Időnként felsóhajtott a nedves-hűvös szél, s a girbegurba várút magas házai közé is befészkelte magát a legény, ki a hidegből mit sem érzett, megpróbálta Bernát

útját kikerülni. A szűk sikátorban nem sok helye maradt, így Bernát társainak megjegyzéseit is végig kellett hallgatnia.

- Hogy lóg az orra, tán nem talál haza vacsorára! - szólt harsányan Miklós deák. Öblös hangjából ítélve túlon túl magabiztos volt, esetleg néhány kupa veres bortól, vagy egy meszely szilvapálinkától.

- Én azt mondom, kedves barátim - folytatta az élcelődést a másik - ne tekintsünk e kárhozott lélekre, ki a vedelésben ilyen rútul elvesztette a fejét, hiszen látjátok, hogy inog jobbra-balra a nyakán, a végén még elhagyja, s akkor keresheti a kupa alján, vagy ami még rosszabb, nekünk kell utána vinnünk.

Csak Vincze Márton, a harmadik barnasüveges legény nem szólt

Az örvényesi aranykehely, írta Brányi Balázs

egy árva szót sem, ő a város másik végéből idetetsző halk morajra figyelt fel. Később a szél megperdült tengelye mentén, és ezek a távoli hangok úgy eltűntek, mintha itt sem lettek volna.

A négy barát egy kiadós vacsora után gondtalanul kószált a középkori Buda csipkés-csúcsos házai között. Hangadójuk Bernát,- vagy ahogyan a budaiak hívták: "Bernát kópé" - különösen vígvolt, hiszen kopott dolmányának zsebében kedvesen csilingelt néhány aranycsikó. A dologhoz az is hozzátartozik, hogy ezek az aranyok szerény vagyonának utolsó darabjait képezték. Mégis milyenmegnyugtató az efféle muzsika!

A Fejérvári-kapu közelében lehettek, amikor olyan nagy hahotára fakadtak, hogy a Felső ablakok közül kettőben is világ gyűlt. Ablaknyikordulás hallatszott, majd az imbolygó gyertyaláng egy hálóköntösös alak megviselt képén lejtett táncot. Az állából felzavart férfi mérgesen le is szólt hozzájuk.

- Hogy a ménkő üssön magukba! Kedves atyámfiai, mit ordibálnak éjnek évadján?

- Jó uram - kezdett a válaszbá Bernát, miközben színészi mozdulattal meghajtotta magát, módfelett sajnálom, hogy álmát csúnyán elrablom, de már szánom-bánom, így azt mondom, hogy inkább tekintsen ki ablakából, és élvezze a nyárvége bódító illatát!

- Élvezi a hóhér! Ha nem takarodnak tüstént, nem állok jót magamért! - sziszegte a hálóköntösbe, félrebillent hálósipkáját megigazítva, de utolsó szavait már csak a koromsötét éjnek szegezhetette, mert gyertyájának lángja merészet nyújtózott, s a Falhoz simuló légáramlat rögvést kioltotta tüzét. Szempillantás alatt bűnhődött vakmerőségéért. A hálósipkás hangos kiabálása dünyögésbe fűlt.

- Akkor illa berek, nádak, erek, ifjak! - biztatta társait Bernát.

Az örvényesi aranykehely, írta Brányi Balázs

A Fiúk nyakukba szedték a labukat, úgy istenigazából. Futottak, már csak a tréfa kedvéért is. Egy utcasarokkal odébb lelassítottak, majd kipirult arccal, ziháló kebellet tekingettek hátrafelé. Most már teljesen megnyugodva vizsgálódtak, miközben Fürkésző pillantásokat vetettek előre. Egy viszonylag tágas térre értek ki, mely nevét Szent Györgytől nyerte.

- Ép testben ép lélek - lihegte először Vincze Márton, megtörölve izzadó homlokát.

- Az ám, az áldóját, csak hogy utolértelek benneteket! Már azt hittem, hogy világgá futtok- fakadt ki Miklós deák.

- Jobb félni, mint megijedni, ámbár megfontolandó mindkettő, ha utána az ember szinte lenyeli a tüdejét.

A deák éppen hozzákezdett volna a művelethez, a hangja olyan volt, mint azé, kinek nyakát, torkát elszorítják, s csak valami emberfeletti hörgés képes előtörni testének legmélyéről. Komédiázása közben mégis elkomolyodott egy pillanatra, s hirtelen felkapta a fejét.

- Nézzétek! - és a tér felé mutatott.

-*Én az égvilágon kívül nem látok semmit - meresztette a szemét Bernát. - Mi az ördög?

Miklós szeme hamarabb hozzászókkott a Feketeséghez, bár ő se látott többet a furcsán mozgolódó sűrke tömegnél, de szentül meg volt győződve, hogy egy egészen különös menet tart a Palota felé.

- Hát, nemigen haltak ki az utcák a mai éjszakán - szólt Márton.

Az örvényesi aranykehely, írta Brányi Balázs

- Mintha szekérezte hallanék! - erre fölöttébb érzékeny volt.

Gyermekéveit falun töltötte, s apját várva, először mindig a kerek csikorgását, "nyöszörgését" halotta meg. - Furcsa, én nem tudok erről jóformán semmit. Kik lehetnek?

Minthogy a többiek sem tudtak válaszolni, mindnyájan a megjelölt irányba néztek figyelmesen.

Ahogy a vonulók közelebb értek, fáklyafény tűnt elő egy kőfal mögül. Az állig beburkolózott alakok szembogara megcsillant a fényben, némelyiküké úgy világlott, mint a macskáé. Szemmel láthatólag megtorpantak, amikor a legények eléjük kerültek, de egymással nem váltottak szót, komoran nyomultak előre. Hosszú menet bújt elő a sötétből, az egyenként-kettesével növekvő kígyó sor tagjain, kámzsa, sötét köpönyeg. A legtöbbször kezében ládikák voltak, mások évszázados tölgyből ácsolt, nehéz vasveretűvel kínlódtak. Azoknak volt szerencsájuk, akik a társzekerekre fel tudtak jutni, súlyos terhük alatt a derék ígások nyögtek.

- Csak nem levegőzik a Fél Buda! - kiáltott fel hitetlenkedve Bernát. - Menjünk közelebb! Most látom, hogy az a sovány legény Leonardus boltos segédje. Kérdezzük meg, hátha tud valamit a dologról!

- Kötve hiszem, olyan ijedt ábrázattal néz előre, mintha a veszthelyre menne - jegyezte meg a deák.

- Meg a többiek sem túl bizalomgerjesztők - tette hozzá Berczeviczy, aki ugyan valaha módos kisszebeni családból származott, de harmadik fiú lévén minden vagyona egy jól hangzó nemesi név volt. Papnak szánták, ám a legény többre tartotta a jó bort, a korcsmai mulatozást meg a szenge leányzókat, mint az örökkévalóságig tartó szentbeszédeket. Inkább a saját lábára szeretett volna állni, esetleg körülnézni külhonban, s ügyesen forgolódni tehetősebb körökben.

Az örvényesi aranykehely, írta Brányi Balázs

Ezért néha meg is feddték az élesebb szeműek, mondva: "Siet, mint béka a veres posztóra". Ezzel azonban nemigen törődött, annál inkább a fényes multságokkal, jókedvű tivornyákkal, ivászatokkal, azzal az étellel, amelybe II. Lajos udvarában néha-néha belekóstolt, oly sok más léhűtővel együtt. Tegnap, amikor az otthonról kapott levélben megtudta, hogy testvérbátyja, akit mindig nagyra tartott, csatlakozott a király seregéhez, bizony lelkiismerete keményen ostorozni kezdte. Éjjel nem tudott aludni miatta, azon gyötrődött, hogy mit keres egyáltalán itt. De reggel már gondtalanul ébredt, mintha röpke tépelődésével megváltotta volna magát, s ezeket a nyugtalanító gondolatokat agyának elérhetetlen zugába rejtette, megőrizte nyugalmaát.

A Bernát mellett lévő magas ház tetejéről egy meglazult ónmázás tetőcserép szaladt le, s ott, ahol egy másik utca torkolata ásítózott, nagyot koppant a kövezeten, és apró darabokra tört. Mindenki megrezzent a váratlan zajra, sokan egészen megremegetek, mint akiknek szíve a nadrágjukban van, s rettegésük bármikor pánikká válhat.

Nem volt telihold, de azért az ezüstös fényből jutott annyi a hűvös falak közé, hogy az emberek, állatok hosszan elnyúló, titokzatos árnyékai szorongással töltsék el a téren lévőket. Máskülönből csendes és nyugodt volt a város, puhán és egyenletesen lélegzett. Még néha a hatalmas folyó zenéjéből a zúgás is hallatszott, mely oly elevenen kúszott fülükbe, mint a folyékony ezüst.

Az előbbi helyen egy lovas sötét árnyéka bukkant elő. Majd megjelent a ló is, gazdájával együtt. Nem haladt sebesen, a vasderes patái egyenletesen csattogtak a kövezeten. A lovas szálfegyenesen tartotta magát a nyeregben, valami brokátból készült köpönyeget viselt. Süvegén a tollforgó ritka ékesen ült, az apró gyöngyökkel és aranymintával díszített darab egész kis vagyont érhetett, amellest becsületére vált volna bármely mesternek. Csizmáján sarkantyúját, lován a szerszámait, a hold tovább

Az örvényesi aranykehely, írta Brányi Balázs

fényezte, bár azoknak amúgy is szikrázóan tündöklő felületük volt, hisz ezüstveretűeknek készültek.

Mén adnám egy süveg ördögért, ha ép feleletet kapnék erre a temérdek emberre. De még azt sem tudjuk, hogy kifélék, mifélék - dűnnyögött társaihoz Bernét. - Tudjátok mit, most odamegyek ahhoz

a lenhajú siheredhez, ti meg másfelől közelítsétek!

Ugyan, nem szükséges fárasztanunk magunkat ennyire - ellenkezett Berczeviczy. - Jó lesz úgy is, ha együtt megyünk oda. Inkább azt kéne megnézni, hogy a menet merre tart.

Majd én elballagok arra, úgyis elegendem van már ebből az egyhelyben toporgásból - ajánlotta fel Márton,

Üsse kő, akkor mi induljunk! - adta beleegyezését Bernét. Bernét társaival az oldalán átszelte a teret, és egyenesen ahhoz a szekérhez ment, amelyiken a fiú rázkódott, döcögött, Egy-egy zökkenésnél majd kiugrott a kerékagy, ilyenkor jócskán megingott a rakomány.

-Hé, te, hová vonultok? - vetette oda nyersen.

- Nem hallod, hozzád szóltam!

A fiú a lassan vánszorgó szekéren megfordult, ijedt szemével kérdően tekintett Bernátra. Szerette volna oly kicsinyre összehúzni magát, mint egy mákszem, vagy láthatatlan köddé válni, de sem ez, sem az nem sikerült neki.

- Az ördögbe is, tátsd ki már a szád, különben azt hiszem, hogy lakat van rajta, s kulcsát eldobtad, vagy beszélni egy csuka tanított?
- A mester azt mondta, hogy áruért megyünk a városon túlra,

Az örvényesi aranykehely, írta Brányi Balázs

- No, igen, aztán mindenki áruért megy, ugye? - kérdezte szúrós szemmel Bernát.

Hagyjad azt a fiút, úgysem tudsz többet kihúzni belőle/ - csillapította Bernátot Miklós deák annál több reménnyel kecsegtet az a másik, a nagypocakos, ki nem győzi már bőrrrel a hasát. Aztán a ládája alatt is szívfájdítóan nyög, biztosan örülni fog egy kis pihenésnek, nem tartaná szóval?

Hát jó, ezen nem múlik – válaszolt Bernát, s megvárta, míg a szekér eltűnik mellőle, aztán az említettet vette szemügyre. Nem volt túl kellemes látvány. Először is az arca, akár két felfújtt vörös hólyag, közöttük apró orr, s két sunyi sündisznószem. A hasa pedig valóságos hordó, még a köpönyeg alatt is kidudorodott

Miért vörös atyámfia, mint a budai bor? Csak nem a fejét szellőzteti ilyen későn? Bár ami igaz, az igaz, gyönyörű esténk van. Kár, hogy a csillogok nem jöttek fel az égre, ám lehet, hogy csak azért, hogy ne kelljen fényüket olyanokra pazarolni, mint atyámfia, mert ha úgy volna, hamar kialudnának.

Törődjön magával, ne mással!- vetette oda fogvégről a pocakos, az Ma"-kat rövid "á"-ként gurgulázva.

Nocsak hogy töri a nyelvet, én meg hiába töröm a fejem, hogy hol láttam magát, de csak úgy lehetett, hogy elfelejtettem ezt az emlékezetes esetet, hogy atyámfiáról alkotott képem méreténél fogva kobakomba nem fért be.

Időközben visszatért Márton, és nagy léptekkel közeledett felénk. Nem igen nézett a lába elé, igaz a sötétben úgysem látott volna sokat, csak a fáklyát vette célba.

No, mi az?

Az örvényesi aranykehely, írta Brányi Balázs

Éppen - akarta kezdeni a mondókáját, de egy helyéről kimozdult jókora utcakőben kishíjján hanyatt vágódott. A másik kettő felnevetett, - Éppen a Szent János kapuhoz értem - folytatta Márton nem törődve társaival ahonnan a Duna s a Váralja nappal jól látható, amikor észrevettem, hogy nemcsak a térről vonulnak le a parthoz, hanem a Váralja felől is. Mit nem, hajók, de legalábbis nagyobb csónakok gyülekeznek a folyón, már amennyire onnan föntről kivehettem.

Nos, azt hiszem, hogy nemcsak az én oldalamba fúrt a kíváncsiság erősen viszkető lyukat. Annak a köpcösnek még a szeme sem áll jól, különben tényleg láttam már valahol- gondolkozott hangosan Bernát.

— Talán a Zsidó utcában... - kezdte, de nem folytathatta, mert a köpcös, hiába tartott a kezében fáklyát, nem vette észre azt az alattomos buktatót, amibe az előbb Márton botlott, s hangos szitkozódások közepette előreesett.

Elég szerencsétlenül, mert ládája, amit egészen eddig magához szorított, széles ívben mögéje repült. Elég gyenge tákolmány lehetett, vagy a lendület volt igen nagy, mindenesetre az utca kövezetéhez csapódva egyik oldala betört, a fedele felpattant. Aranypénzek, ezüstérmék gurultak el a négy világtáj felé. Az egyik fémesen csengett, a másik halkán bűgött s sebesen pörgött,—csilingeltek, bongtak, pajkosan hancúroztak. Egy hollócímeres aranycsikó ifjonti hevéből veszve lelassult, és Bernát lába előtt állapotodott meg. . .

II. Fejezet - Az aranykehely

Amint Thurzó úr a királyné lakosztályából távozott, a Budai Palota minden zegét-zugát felverte egy korábban ritkán hallott vész-

kürt takarodót huhogó hangja. Thurzó úr arcán egy gondterhelt vonás ejtette zavarba az udvari szolgálókat, komornákat, mert ők eddig ezt sohasem tapasztalták, s mint ilyentől, mint az ismeretlentől, nem vártak

Az örvényesi aranykehely, írta Brányi Balázs

semmi jót. Ez a lebegő rémérzet észrevétlenül ereszkedett alá, hamarosan nemcsak az emberek fejébe-szívébe költözött, hanem úgy érezték, a falakba, a kandallókba, a szökőkutakba is.

S ereje ezer forrásból táplálkozott: egy lovasról szóló szóbeszédből, egy érsek jóslatából, egy aggódó pap hangos elmélkedéséből, futótűzként terjedő, torkot jégmarokkal szorító félszavakból és szabadjára engedett lázas gondolatokból.

Thurzó úr érdes hangon rövid utasításokat adott a Palota személyzetének. Rövidesen a Palota, amelynek élete eddig is oly forrongó, változatos volt, ijesztő haláltáncba kezdett. Mintha gőzölgő, gonosan sistergő ólmot öntöttek volna falai közé, s az bármerre is folyik, nyomában fojtó pára, melytől hullik ember, állat. A szerencsétlen bennmaradtak fűhöz-fához kapkodnak, mint a vízbefúlók, áldozatok az ólomtengerben. Bár vannak, akik nem vesztik el a fejüket, s a forró labirintusban megleglik a kijáratot, ők a szerencsések - a menekülők.

Megbolydult a kas a fényes Budai Palotában, igaz, a mozgolódást máshonnan nem látni... S mi kellett hozzá? Egy halálra rémült hírhezó néhány szava: " A törökök a magyarokat mind földre terítették: Elég ennyi, s a királyné, Lajos király asszonya nem sokat gondolkozik, elméjében ösztönszerű gondolat fogan meg. Elfutni, rohanni messzire. A gondolat nem csak megfogon, hanem valóra is válik...

A királyi lakhely egyik déli folyosóján fel s alá járkál. egy harminc év körüli, hiányos öltözetű alak, Álmát nehéz gondok úzték

el. Kicsit olyannak tetszett, mint aki nagy döntés előtt áll. A fiatal Oláh Miklós nyugtalan volt. A Hunyadiakkal rokon, román eredetű családból származott, főúr volt ő, pályája hamar magasra ívelt. Először udvari apród, később Szatmári György pécsi püspök titkára, majd kanonok lett. Mária királyné mellett a titkári tisztséget látta el.

Az örvényesi aranykehely, írta Brányi Balázs

Végtelen hűségéről tett tanúbizonyságot, bár az ő szemében a királyné főként csak királynéi fényben fürdött. Vagyis az a vonzerő, mely szinte hozzáláncolta úrnőjéhez, ebből a királynéi tekintélyből táplálkozott.

Néha megállt a folyosó egyetlen fáklyájánál, ilyenkor árnyéka imbolygó, hórihorgas óriássá vált. Távrolról akár alvajárónak, vagy kísértetnek is nézhették volna. Nem hallatszott ekkor lábbelijének nesze sem, csak a folyosó végéről kúszott befelé valami tompa dobogás.

- Átkozott bitangja - szólt indulatosan magában. - Még tán úgy véli, hogy kiállok egy olyan szedte-vette félével, kinek címerén még a festék sem száradt meg. Úgy elkapta a süveget, mintha Árpád vére éltetné!

Sziporkázó dühe egy ifjú nemesre, Vásárhelyi Gergelyre zúdult, ki címeres levelét alig két hónappal előtte kapta Lajos királytól, s akivel csúnyán összeszólalkozott néhány nappal ezelőtt.

A hetyke nemes minden óvatosság nélkül vette szájára a királyné nevét, s illetlen megjegyzést tett, amelyben szó volt német gőgről, az udvar tehetetlenségéről is. A királyné titkára úgy felfortyant, hogy felindulásában parasztnak és senkiházinak nevezte a nemeset, - aki jó magyar szokás szerint-nem hagyta annyiban a dolgot. Nemességét először használva azt követelte Oláh Miklóstól, hogy a kettejük közti vitát kard döntse el, s ezt a királyné titkára, hevében el is fogadta. De amikor hideg fejjel később átgondolta a dolgot, bölcsebbnek vélte azt, hogy egy efféléhez le sem ereszkedjék.

- Vásárra vigyem a bőrömet egy senki miatt? Fenje kardját malomkövön, vagy tűzzön rá pecsenyét, de ne rajtam élezze a meztelen pengét! Úgy sincs itt Lajos király, az is bizonytalan, hogy mikor tér vissza a csatából. Nem érezte gyávának magát, úgy gondolta a "hivatal" miatt sem teheti ezt a királynéval.